

## Distincțiile complexității

*„Conservarea modelului teoretic actual este la originea prelungirii fără precedent istoric a manifestării criziale.”*

Reflecția asupra fundamentelor economicității capătă argumente de reînțemeiere pe măsura internalizării achizițiilor teoretice ale complexității. Mișcarea ideatică de această natură surprinde prin amploare și profunzime, anunțându-se ca o ruptură epistemică care privește chiar modelul intelectual de cunoaștere.

În esență, este vorba de reîncărcarea cu conținut și sens a reperelor cogniției, dar și a sferelor reflecției raționale. Reprezentarea lumii frizează finitudinea cunoașterii universale, pe toate dimensiunile materiale și imaginare, integrala naturii fiind rezolvată de mintea umană prin soluțiile rațiunii non-excluzive, o adevărată cointegrare a formelor de cunoaștere.

În forma de manifestare a componentelor condiției umane – munca, lucrul și acțiunea – se schimbă radical înțelegerea:  $\alpha$ ) cauzalitatea devine multistratificată, cu genetică non-lineară, sensibilă la reguli stocastice;  $\beta$ ) timpul are o dinamică tot mai mult impusă de așteptări;  $\omega$ ) spațiul își dematerializează reprezentarea, lumea trăind deja experiențe într-o geografie virtuală.

Pentru Economie situația este doar aparent similară cu marile etape de sinteză pe care le-a urmat experiența de cunoaștere odată cu apariția macroeconomiei. Cum se știe, viziunea acesteia a generat reconfigurarea radicală a modelelor explicative din perspectiva înglobării rosturilor dintre aranjamentele politice și crearea de avuție. Provocările metodologice și principiale ale perspectivei complexității sunt însă la originea unei duble mișcării inedite: cu cât lucrurile sunt mai atent interpretate ca elemente aflate într-o țesătură complexă, inter-domenială, cu atât se revelează o diferențiere între sfere de semnificații ale economicului, ca și pe nivele de agregare, care complică înțelegerea influențelor reciproce, dar mai ales raționalizarea rezultatelor la nivelul guvernanței.

Cunoașterea în Economie cumulează, altfel spus, expresii de fuziune într-o entitate cognitivă structurată după principii organice integrative, ca și de segregare funcțională, oarecum în manieră necomplementară. Corpul economiei se structurează pluriform pe orizontală și pe verticală, asimilând valori și principii și intrând în simbioză cu toate componentele sistemului social global, în mod

evident cu politicul și juridicul, dar și cu natura în general, nu doar în versiune ecologică. Tendința spre unitate este însă subîntinsă de tendința spre diversitate, care se dovedesc încă greu de conciliat conceptual, oricum fiind netematizate corect, teoria propunându-ne deocamdată o entitate cognitivă federalizată, o versiune prescurtată a înțelegerii stării de complexitate.

Într-un fel surprinzător, tendințele par să fie concordante cu o unificare a perspectivelor diferitelor științe sociale, Economia fiind tot mai permisivă la dezvoltări în teritoriul conceptual al antropologiei, în descifrarea marilor trasee evolutive ale istoriei ca atingere progresivă a performanței în dezvoltare, în încorporarea procedurilor de stabilire a dreptății în termeni de libertate de acțiune, dar și în acceptarea rațională a aspectelor comportamentale care exced normei morale sau legale, ca și în descifrarea determinantilor biologici ai economicității. Dacă până recent dominantă era perceperea și interpretarea problemelor economice pe complementaritatea pe verticala micro-macro, astăzi apare firesc ca decelările se țină seama de semnificațiile dintre mai multe sfere, relevante pentru textura complexă a fenomenului economic, cum sunt economia naturală, economia subterană, economia comportamentală, economia instituțională, economia politică.

Marea provocare epistemică este ca aceste sfere să fie tratate, din perspectiva teoriei complexității, ca fiind componente ale unui întreg organic, existent în interiorul fenomenului uman, pe care îl etichetăm drept economicitate. Dependentele cognitive survin, într-o formulă coerentă, pornind de la ceea ce este fenomenul uman - sfera integratoare devenită obiect de studiu - cu focalizare pe acțiunea umană în cazul Economiei, dar care, deși țintește decelarea palierului randamental al tranzacțiilor inter-subiective, încorporează transferuri de semnificații din toate celelalte sfere ale acțiunii umane. Putem vorbi de ceva timp chiar de o recuperare holistică a cunoașterii economice, de o recrystalizare a unor precipitate obținute până acum în creuzete raționale separate.

Probabil că există o accelerare a restructurării cognitive a Economiei și ca urmare a provocării limitelor modelului explicativ standard de către criza globală. Sunt dovezi ale unei situații excepționale privind epuizarea potențialului de înțelegere și explicație de care dispune știința economică.

Cheia epistemologică a noii sinteze este respectarea semnificațiilor ca relevante în funcție de pragurile de complexitate, marcate ca stări de agregare atât pe verticală, de la elemente la ansambluri de elemente implicate, cât și pe sfere de consistență, din punct de vedere al funcționalității și finalității. Dificultatea înțelegerii vine însă din lentoarea procesului învățării unui mod de metamorfozare a principiilor pe care obișnuim să le tratăm separat chiar în orizontul coerent al complexității, între altele fiind vorba de principii care oferă explicația naturii acțiunii umane și sursa acestora în contextul integrat, ca formă de finitudine

nefragmentară. Dacă este relativ o obișnuință să acceptăm că la nivel microeconomic sursa acțiunii umane este individul sau la nivel macroeconomic constituența inter-individualității, în privința socio-economiei, a economiei politice, ca și a economiei subterane, chiar a economiei naturale, cristalizarea sursei rămâne o provocare cu răspunsuri neclare, care ecranează sau deformează perceperea principiilor complexității. În plus, corelarea principiilor, într-un fel explicit înțelegerea cosubstanțializării surselor acțiunii pe trepte de complexitate, sfere funcționale și de semnificații ale economicității, care asigură în fapt fundamentul complexității organice, rămâne o provocare pentru economicieni.

Nu începe îndoială că acceptarea de către comunitatea științifică a impasului cognitiv nu este o cale câștigătoare, conservarea modelului teoretic actual fiind la originea prelungirii manifestării criziale fără precedent istoric. Cumva concludent, realitatea implică o nouă poziționare teoretică, singura soluție rezonabilă fiind sinteza cunoașterii economice în siajul teoriei complexității.

Marin Dinu